АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. С. КУЗНЕЦЯ
1930

XLII ХАРКІВСЬКІ ПОЛІТОЛОГІЧНІ ЧИТАННЯ

Нова геополітична картина світу: наукові візії та студії

м. Харків, 30 жовтня 2026 р.

С МАЙБУТНЄ

У СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
Ч ЮРИСПРУДЕНЦІЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЯ
А ПОЛІТОЛОГІЯ
С ПСИХОЛОГІЯ
ПЕДАГОГІКА
Н СОЦІОЛОГІЯ
І ЕКОНОМІКА
ФІЛОСОФІЯ
С ФІЛОЛОГІЯ
Т ІСТОРІЯ
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО
Ь НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

НОВА ГЕОПОЛІТИЧНА КАРТИНА СВІТУ: НАУКОВІ ВІЗІЇ ТА СТУДІЇ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XLII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 30 жовтня 2026 р.)

Харків
«Право»
2026

DOI: https://doi.org/10.31359/9786178852603
УДК 001+004+005+1+316+32+33+34+35+37+519.87+65+78+80+81+929
Н75

Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
№ 660 від 21 вересня 2026 р.

Редакційна колегія:

Кузь О. М., доктор філософських наук, професор (голова);
Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка;
Жеребятнікова І. В., кандидатка соціологічних наук, доцентка;
Коротков Д. С., кандидат політичних наук, доцент;
Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;
Романюк О. І., доктор політичних наук, професор;
Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка

Нова геополітична картина світу: наукові візії та студії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (XLII Харків. політол. читання) м. Харків, 30 жовт. 2026 р.) / [редкол.: Кузь О. М. (голова), Герасіна Л. М., Жеребятнікова І. В. та ін.] ; М-во освіти і науки України ; Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2026. – 176 с. – DOI: https://doi.org/10.31359/9786178852603.

Н75

ISBN 978-617-8852-60-3

Матеріали конференції містять доповіді, у яких висвітлено геополітичні, економічні та дипломатичні аспекти трансформації світового порядку в XXI столітті. Особливу увагу приділено впливу цих глобальних змін на життя українського суспільства в умовах російської агресії, аналізу кризи європейської безпеки та викликам ядерного нерозповсюдження. Окремо розкрито роль Європейського Союзу як глобального геополітичного актора, процеси євроінтеграції України та трансформаці\ євроатлантичного простору. Розглянуто прикладні питання забезпечення національної стійкості, протидії гібридним та інформаційним загрозам.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, працівників органів державної влади, дипломатів та всіх, хто цікавиться актуальними проблемами сучасних міжнародних відносин і національної безпеки.

УДК 001+004+005+1+316+32+33+34+35+37+519.87+65+78+80+81+929

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2026
© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2026
© Харківська асоціація політологів, 2026

ISBN 978-617-8852-60-3

Требін М. П.,
доктор філософських наук, професор,
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

НОВІТНІ ВИМІРИ ГЕОСТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: РЕКОНФІГУРАЦІЯ ПОНЯТТЯ «СИЛА» У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Протягом XX століття категорія «сила» у світовій політиці традиційно інтерпретувалася через лінійні матеріально-технічні показники: масштаби танкових з'єднань, наявність авіаносних ударних груп, стратегічні ядерні арсенали, динаміку валового внутрішнього продукту (ВВП) та специфіку голосувань у Раді Безпеки ООН. Проте безпекова та технологічна динаміка XXI століття фіксує радикальну реконфігурацію геостратегічних правил гри [1]. Сучасні суверенні актори, які володіють потужним конвенційним мілітарним потенціалом, виявляють високу інституційну вразливість перед транскордонними кібератаками. Одночасно приватні суб'єкти господарювання через контроль над супутниковими системами зв'язку набувають спроможності коригувати хід воєнних операцій, а математичні алгоритми глобальних соціомереж трансформуються в інструмент дестабілізації електоральних процесів [2].

Зазначені трансформації детермінували глибоку евристичну кризу двох провідних парадигм теорії міжнародних відносин: 1) *кризу політичного реалізму.* Базовий догмат реалістичної школи, який проголошує суверенну державу монопольним егоїстичним актором, а мірилом перемоги – лінійну перевагу в матеріальних ресурсах та військових дивізіях, втратив свою універсальність [3; 4, с. 105–106]. Сучасний етап розвитку глобальної системи характеризується дифузією сили – процесом її децентралізації, розмивання та поступового трансферу від традиційних бюрократичних державних інституцій до недержавних суб'єктів (транснаціональних корпорацій, мережевих структур, хакерських угруповань тощо); 2) *кризу політичного лібералізму.* Неоліберальна концепція, згідно з якою інтенсифікація процесів глобалізації, міжнародної торгівлі та інституційна спроможність наднаціональних організацій (насамперед ООН) здатні нівелювати загрози виникнення конвенційних воєн, за-

знала концептуального краху [4, с. 123]. У XXI столітті розгорнувся зворотний процес – інструменталізація взаємозалежності (*weaponized interdependence*). Щільні економічні зв'язки, транскордонні логістичні ланцюги та світові фінансові телекомунікації (зокрема система SWIFT) не виступили запобіжником геополітичної агресії, а самі трансформувалися в асиметричну зброю тиску, ізоляції та секторальних санкцій, тоді як наднаціональні безпекові інституції виявилися функціонально паралізованими [5].

У Вестфальській моделі світоустрою просторовий вимір сили верифікувався площею контрольованих територій та чисельністю регулярних збройних сил. На сучасному етапі онтологічний зміст геостратегічного потенціалу переформатовано: сьогодні сила репрезентує здатність актора здійснювати верифікацію та моніторинг інформаційних потоків, домінувати в когнітивній сфері, контролювати критичні технологічні ланцюги та управляти асиметричними глобальними мережами.

Трансформація критеріїв визначення сили в міжнародній політиці охоплює майже чотирьохсотрічний часовий проміжок і структурується за трьома магістральними історичними етапами:

1. *Вестфальська ера (1648 – середина XX ст.): сила як територія та мілітарна маса.* Укладання Вестфальського миру 1648 року закріпило статус суверенної держави як базового і легітимного суб'єкта міжнародних відносин. Протягом цього періоду категорія сили мала виключно матеріальний, лінійний характер і верифікувалася через три ключові детермінанти: *просторово-територіальний чинник* (земля інтерпретувалася як первинний аграрний ресурс, а в епоху індустріалізації – як джерело стратегічної сировини – вугілля, залізної руди, нафти); *демографічний потенціал* (чисельність населення визначала граничні ліміти мобілізаційної спроможності мілітарних інституцій держави) та *військової маси* (обсяги конвенційного озброєння – кількість багнетів, артилерійських систем, лінкорів, а згодом – танків та авіації). Зовнішньополітична діяльність функціонувала в межах парадигми «гри з нульовою сумою» (*zero-sum game*), де нарощування потенціалу одного актора автоматично означало пропорційне послаблення іншого. Стабільність системи підтримувалася механізмом класичного «балансу сил» (*balance of power*), що передбачав формування оборонних коаліцій для урівноваження ревізіоністських намірів агресивних держав;

2. *ера біполярного протистояння та «холодної війни» (середина XX ст. – 1991 рік): ядерний дуополізм та ідеологічна експансія*. Поява та накопичення ядерної зброї звели конвенційну військову силу до її абсолютного, руйнівного максимуму. Французький філософ і соціолог Реймон Арон описав цей геостратегічний парадокс дефініцією: *«Мир неможливий, війна маловірогідна»* [6, p. 141–160, 360–420, 580–650]. Через імперативний ризик взаємного гарантованого знищення пряме мілітарне зіткнення між наддержавами стало неможливим, що зумовило міграцію сили в альтернативні домени: *науково-технологічні перегони* (реалізація масштабних аерокосмічних програм (запуск першого штучного супутника Землі, висадка людини на Місяць) трансформувалася в ключове мірило міжнародного престижу та цивілізаційної переваги), *ідеологічну диверсифікацію* (геополітичний вплив визначався здатністю актора імпортувати власну соціоекономічну модель розвитку (капіталістичну або комуністичну) на добровільній основі, що стало історичним прообразом концепту «м'якої сили»);

3. *епоха ліберальної глобалізації (кінець XX – початок XXI ст.): сила як мережева конфігурація та швидкість трансакцій.* Руйнація радянського блоку та розпад СРСР у 1991 році ліквідували ідеологічні та інфраструктурні бар'єри, зробивши державні кордони проникними для фінансових капіталів, інноваційних ідей та інформаційних потоків за допомогою інтернету, мобільного та супутникового зв'язку. Володіння матеріальними ресурсами в стані ізольованості втратило здатність гарантувати глобальне лідерство. Пріоритет отримали актори, які успішно інтегрували національні економіки у глобальні фінансові, торговельні та логістичні вузли.

Наприкінці XX століття американський політолог Джозеф Най сформулював концептуальну тезу: *«Сила – це не лише здатність змушувати чи купувати. Сила – це здатність приваблювати»* [7]. Соціокультурна привабливість, аксіологічний базис та цивілізаційний спосіб життя (репрезентовані через феномени «американської мрії», індустрії Голлівуду та інноваційного хабу Кремнієвої долини) перетворилися на вищу, неконвенційну форму геополітичного впливу, яка не потребувала прямого залучення мілітарного інструментарію.

Сучасний геостратегічний контекст демонструє серйозну реконфігурацію традиційної класифікації Джозефа Ная під впливом ревізіоністських стратегій авторитарних режимів та цифрових технологій.

У межах реалістичної парадигми міжнародних відносин жорстка сила (*Hard Power*) дефініюється як спроможність актора здійснювати імперативний примус щодо інших суб'єктів з метою модифікації їхньої політичної поведінки відповідно до власних стратегічних інтересів [8]. Інструментальний базис цього концепту традиційно структурується за двома провідними векторами: *військово-стратегічним потенціалом* (пряма інтервенція, конвенційна експансія, загроза застосування військової сили, встановлення блокад та формування мілітарних альянсів) та *економіко-дипломатичним тиском* (імплементація секторальних санкційних режимів, запровадження торговельних ембарго, ведення тарифних та протекціоністських воєн, а також асиметричне заморожування суверенних активів).

Безпекова динаміка другої половини 2020-х років фіксує явище мілітарного ренесансу та деідеалізації ліберального правопорядку. Проте в умовах постглобалізаційного світу ефективність ізольованого застосування жорсткої сили суттєво девальвувала, а трансакційні витрати на її утримання критично зросли. Традиційні засоби ведення війни (важка бронетехніка, артилерія) втрачають операційну спроможність без інтеграції в напівпровідникові системи, мікрочипи та архітектуру супутникового зв'язку [9].

Сучасна військова агресія більше не розглядається як локалізований конвенційний конфлікт; вона миттєво індукує транскордонну мережеву відсіч з боку консолідованих коаліцій. Це виражається у швидкій фінансово-економічній ізоляції агресора, технологічному бойкоті та розриві глобальних ланцюгів доданої вартості, що нівелює первинні мілітарні здобутки та трансформує лінійну «масу» примусу на об'єкт високотехнологічного стримування.

У межах неоліберального дискурсу м'яка сила (*Soft Power*) дефініюється як здатність політичного актора формувати преференції та стратегічні цілі інших суб'єктів міжнародних відносин не через імперативний примус чи фінансове субсидування, а за допомогою механізмів кооптації та соціокультурної атрактивності. Відповідно до концептуалізації Джозефа Ная, архітектура цього потенціалу базується на трьох фундаментальних джерелах: а) культурної експансії та атрактивності (популяризація національних культурних кодів, матриць та способів життя, що набувають глобального чи регіонального визнання. У сучасному контексті релевантним прикладом виступає Південна Корея, яка успішно капі-

талізувала феномен *K-Pop* та соціокультурну хвилю «Халлю» (*Hallyu*) у тривкий геополітичний вплив), б) політико-інституційних цінностях (внутрішньодержавна імплементація та системне дотримання принципів верховенства права, захисту фундаментальних прав людини і громадянина, а також забезпечення свободи інститутів громадянського суспільства й медіа. Класичною ілюстрацією є нормативна привабливість моделі європейської інтеграції, яка виступала потужним каталізатором внутрішніх системних реформ у країнах Східної Європи після розпаду біполярної системи) і в) легітимності зовнішньополітичного курсу (формування міжнародного іміджу держави як передбачуваного, справедливого та морально виправданого актора. Цей статус досягається через активну участь у виробленні глобальних суспільних благ: надання масштабної донорської та гуманітарної допомоги, захист вразливих суб'єктів на міжнародній арені та лідерство у вирішенні екологічних криз, що є традиційною спеціалізацією Скандинавських країн) [10].

Трансформація глобального безпекового середовища у 2010–2020-х років виявила вразливість класичної ліберальної моделі. Авторитарні режими здійснили ревізію інструментів м'якої сили, інструменталізувавши відкритість демократичних суспільств та трансформувавши переконання на технології прихованого інформаційного проникнення – гостру силу (Sharp Power). Цей концепт, уведений у науковий обіг дослідниками Крістофером Вокером та Джессікою Людвіг у 2017 році [11], описує спроможність авторитарних акторів асиметрично проникати в інформаційний, академічний та соціокультурний простори супротивника, маніпулювати ними та піддавати їх цензурі. На відміну від класичної привабливості, гостра сила спрямована не на демонстрацію власних переваг, а на латентне розмивання інституційної стійкості, штучну радикалізацію внутрішніх розколів та параліч політичної волі демократичних держав [12].

Формування концепції розумної сили (*Smart Power*) стало результатом критичного переосмислення наслідків доктрини одностороннього мілітарного інтервенціонізму США в межах «глобальної війни проти тероризму» в Афганістані та Іраку на початку 2000-х років. Гіпертрофована зацикленість на конвенційних інструментах примусу продемонструвала свою стратегічну неефективність на етапі постконфліктного врегулювання та розбудови стабільних політичних інститутів. У відповідь на цю кризу у 2007 році під егідою Центру стратегічних і міжнародних

досліджень (*CSIS*) у Вашингтоні була створена спеціальна двопартійна Комісія зі *Smart Power* під керівництвом колишнього заступника державного секретаря Річарда Армітеджа та професора Джозефа Ная. Дослідники обґрунтували необхідність переходу до гнучкого інтелектуального синтезу різних форм геополітичного впливу [13].

У сучасній політичній науці розумна сила дефініюється не як автономна, експліцитна «третя» форма сили, а як вища інтегративна спроможність держави здійснювати стратегічний та комплементарний синтез елементів жорсткої і м'якої сили. Дана модель базується на реалістичному визнанні першочерговості оборонного потенціалу для стримування прямих мілітарних загроз, але одночасно яка позбавлена ліберальних ілюзій щодо самодостатності виключно нормативно-ціннісних чи культурних чинників у кризових умовах. Метою розумної сили є максимізація ефективності обмежених державних ресурсів через їх точкову та контекстуальну комбінацію на міжнародній арені.

Компонентна структура та функціональна архітектура потенціалу розумної сили складається з *високотехнологічного оборонно-економічного базису* (наявність модернізованих, інноваційних збройних сил, стійкої макроекономічної системи та захищеної критичної інфраструктури. Цей компонент виступає імперативним фундаментом національної безпеки, оскільки за відсутності реального потенціалу стримування соціокультурна привабливість держави трансформується у геополітичну вразливість), *репутаційної легітимності та розгалуженої архітектури альянсів* (формування тривкого міжнародного авторитету та залучення держави до розгалужених коаліційних мереж. Цей статус досягається шляхом систематичного інвестування в глобальні чи регіональні суспільні блага – від екологічної безпеки та трансферу технологій до міжнародних освітніх програм. Це створює навколо актора «пояс довіри» союзників, легітимізує його зовнішньополітичні ініціативи та забезпечує багатовекторну підтримку під час ескалації криз) та *інституційної гнучкості та механізмах взаємоконвертації* (ключовий динамічний елемент системи, що передбачає наявність розвиненого аналітичного апарату та високої швидкості ухвалення стратегічних рішень. Держава повинна володіти інструментарієм для миттєвої ідентифікації природи загрози та адекватної відповіді на неї у відповідному домені (наприклад, застосування кіберщита і фінансових санкцій проти цифрових диверсій замість лінійного брязкання зброєю). Суть інституційної конвертації полягає

у здатності ефективно трансформувати соціокультурну емпатію та міжнародну підтримку (*Soft Power*) у конвенційні оборонні ресурси й постачання озброєнь (*Hard Power*), і навпаки – конвертувати мілітарні перемоги у зростання міжнародного престижу та легітимності актора) [14].

Класичним прикладом імплементації цієї стратегії виступила Україна на початковому етапі відсічі повномасштабного вторгнення РФ. Запеклий оборонний опір сил оборони на полі бою (*Hard Power*) був синхронізований із агресивною та креативною інформаційною дипломатією в когнітивному просторі світової спільноти (*Soft Power*). Як наслідок, сформована міжнародна солідарність та емпатія були успішно конвертовані у жорстку мілітарну силу – поставки високоточних західних озброєнь, фінансові субсидії та санкційні пакети проти агресора.

Технологічна революція породила чотири абсолютно нові виміри геостратегічного потенціалу: 1) *кіберсилу* (*Cyber Power*) – концептуалізована Джозефом Наєм у праці «Майбутнє сили» (2011) [15], де доведено, що в кіберпросторі традиційні матеріальні ресурси великих держав не гарантують їм абсолютного домінування. Паралельно, американська дослідниця Кріс Демчак у співавторстві з Пітером Домбровскі в теорії «кібер-Вестфалії» обґрунтувала, що сучасні держави проходять етап формування жорстких цифрових кордонів та створення спеціалізованих кіберармій для захисту власного цифрового суверенітету [16]; 2) *когнітивну силу (Cognitive Power)* – описана у дослідженнях Франсуа дю Клузеля [17]. Автор обґрунтував, що театр людського розуму офіційно затверджений як шостий домен ведення війни, де за допомогою технологій нейронаук, аналітики великих даних (*Big Data*) та оптимізованих алгоритмів соціомереж мозок індивіда перетворюється на безпосереднє поле битви. Мета – трансформація пересічного громадянина на латентне джерело дестабілізації власної держави; 3) *технологічну силу* (*Technological Power*) – детально розкрита Крісом Міллером у монографії «Війна чипів. Боротьба за найважливішу технологію у світі» (2022) [18] через призму концепту «технонаціоналізму». Теорія стверджує, що володіння інноваціями та контроль над ланцюгами поставок мікропроцесорів є прямим базисом національної безпеки. Політолог Ян Бремер розвинув цей підхід, констатувавши настання «технополярного моменту» (або формування технополярного світу) [19], де транснаціональні ІТ-корпорації володіють більшим обсягом реальної влади над віртуальним і фізичним простором,

ніж класичні уряди; 4) *мережеву силу (Network Power)* – концептуалізована Енн-Марі Слотер («Шахівниця та мережа: стратегії взаємозв'язку в мережевому світі», 2017 [20]), яка довела, що в сучасній павутині глобальних взаємозв'язків домінує той актор, який володіє найбільшою кількістю комунікаційних зв'язків. Справжню революцію у розумінні цього феномену здійснили Генрі Фаррелл та Абрахам Ньюман у праці «Зброя взаємозалежності: як глобальні економічні мережі формують державний примус» (2019) [21], розкривши природу асиметричних мереж через два системні ефекти. По-перше, це ефект паноптикуму, що полягає у здатності держави-архітектора мережі тотально моніторити інформаційні потоки супротивників. По-друге, це ефект точки відсікання, який дозволяє одномоментно блокувати ревізіоністським акторам доступ до критичної інфраструктури, як-от під час фінансових санкцій чи відключення від SWIFT.

Зазначена теоретична реконфігурація доменів протиборства безпосередньо зумовлює трансформацію суб'єктного складу міжнародних відносин. Оскільки кібернетичний, когнітивний, технологічний та мережевий виміри сили за своєю онтологічною природою базуються на цифрових інфраструктурах, архітектурі великих даних та пропрієтарних алгоритмах, традиційна бюрократична держава опиняється в ситуації втрати монополії на володіння цими інструментами. Потреба в колосальних науково-технологічних та обчислювальних ресурсах для домінування в новітніх просторах детермінувала запуск масштабних процесів децентралізації геополітичного впливу.

Процес дифузії сили призвів до того, що транснаціональні технологічні гіганти (*Microsoft, Google, SpaceX, Apple, Meta, Amazon*) перехопили у держав монополію на силу та безпековий суверенітет.

Історично позаатмосферний простір функціонував як ексклюзивна арена міждержавного біполярного суперництва (США та СРСР), що фінансувалося за рахунок макроекономічних ресурсів суверенних націй. Станом на 2026 рік верифікується системне усунення державних інституцій з позицій лідерства у сфері аерокосмічних запусків. Понад 80% сумарної корисної маси (включаючи науково-дослідні лабораторії, супутникові угруповання та вантажі матеріально-технічного забезпечення), що виводиться на навколоземну орбіту, транспортується потужностями однієї приватної структури – корпорації *SpaceX* [22].

Емпіричні показники фіксують значний дисбаланс між приватним та державним секторами: річний обсяг виведення вантажів компанією *SpaceX* перевищує 2400 тонн. Водночас профільні державні інституції демонструють значно меншу продуктивність: Китайська аерокосмічна науково-технічна корпорація (CASC) транспортує близько 48 тонн відомої корисної маси, а державна корпорація «Роскосмос» – приблизно 28 тонн [22]. Національне управління з аеронавтики і дослідження космічного простору США (*NASA*) на сучасному етапі перебуває у стані повної інфраструктурної залежності від ракетоносіїв *Falcon 9* та космічних апаратів *Dragon*. В орбітальному вимірі (насамперед на низькій навколоземній орбіті) сформовано приватну інфраструктурну монополію [23]: з близько 16 600 функціонуючих активних супутників понад 11 100 одиниць інтегровано у систему *Starlink*, що становить приблизно 67% від загальнопланетарного масиву діючих космічних апаратів.

Операційна стійкість Збройних Сил України під час відсічі повномасштабної агресії РФ суттєво забезпечувалася інтеграцією терміналів Starlink у систему тактичного управління. За оцінками Центру досліджень безпеки (CSS) при Швейцарській вищій технічній школі Цюриха, масштаби використання цієї технології динамічно зростали, і вже у 2025 році в Україні функціонувало близько 50 000 терміналів *Starlink* [24]. Після нейтралізації агресором супутникового сегмента *Viasat*, комерційні технології *SpaceX* надали ЗСУ високошвидкісний, захищений від засобів радіоелектронної боротьби зв'язок. Це дозволило розгорнути мережецентричні системи артилерійської координації (АСУ «Кропива»), забезпечити стале управління безпілотними авіаційними комплексами та здійснити бойове застосування автономних морських дронів.

Статус комерційного власника дозволив керівництву *SpaceX* (зокрема І. Маску) одноосібно детермінувати просторові межі функціонування зв'язку. Блокування сигналу в межах тимчасово окупованого Кримського півострова під час планування стратегічних операцій ЗСУ унаочнило суверенний парадокс: планування оборонного відомства США та реалізація воєнної стратегії суверенної європейської держави опинилися в прямій залежності від рішень топменеджменту приватної компанії. Подальша розробка спеціалізованого мілітарного сегмента *Starshield* підтвердила вимушений перехід Пентагону до аутсорсингу стратегічних оборонних спроможностей.

Розвиток кібернетичного простору призвів до делегування безпекових функцій недержавним суб'єктам. Жодне з класичних розвідувальних відомств (*CIA, MI6, NSA, ГУР МОУ*) не володіє обчислювальними ресурсами, операційним охопленням глобального трафіку та інженерним капіталом, репрезентованими в межах екосистем *Big Tech*. Напередодні повномасштабної інтервенції РФ (23 лютого 2022 року) підрозділ кібердиверсій ГРУ РФ (Sandworm) здійснив атаку шкідливим програмним забезпеченням класу вайпер (FoxBlade), спрямовану на деструкцію цифрових баз даних Національного банку України, Міністерства оборони та логістичних систем «Укрзалізниці». Загроза була вчасно ідентифікована та нейтралізована фахівцями Центру аналізу цифрових загроз *Microsoft* (MSTIC) [25], які оперативно розробили захисні сигнатури та заблокували її експансію в критичну інфраструктуру в перші години конфлікту.

З метою упередження фізичного знищення державних дата-центрів ракетними ударами, провідні американські технологічні корпорації (зокрема *Microsoft, Amazon Web Services* та *Oracle*) забезпечили масштабну міграцію петабайт державних реєстрів України на закордонні хмарні сервери [26]. Пряма технологічна та фінансова інвестиція *Microsoft* у цифрову безпеку України, що станом на 2026 рік перевищила 700 млн доларів [27], дозволяє класифікувати цю приватну ТНК як повноцінного воєнного союзника держави в кіберпросторі.

Поглинання корпорацією *Google* провідної аналітичної структури у сфері кіберрозвідки *Mandiant* за 5,4 млрд доларів сформувало унікальну систему глобального спостереження загроз [28]. Завдяки тотальному контролю операційної системи *Android*, браузера *Chrome* та поштових сервісів *Gmail*, Група аналізу загроз *Google* (*TAG*) здійснює превентивне детектування, фіксацію та опис діяльності проурядових хакерських угруповань (*APT41* КНР, *Fancy Bear* РФ) ще на етапі верифікації вихідного коду вірусів.

Традиційні інструменти державного цензурування та медійного регулювання (міністерства інформації, пули національних мовників) втратили монопольну спроможність формувати суспільно-політичний порядок денний (*agenda-setting*). Процеси дистрибуції інформації, маркування контенту та алгоритмічного структурування уваги користувачів перейшли до сфери управління приватних математичних моделей оптимізації, розроблених корпорацією *Meta* та китайським холдингом *ByteDance*.

Оскільки холдинг *ByteDance* юридично підпорядкований регуляторному законодавству КНР (що передбачає зобов'язання щодо трансферу даних органам державної безпеки), платформа *TikTok* розглядається як інструмент латентної модифікації когнітивного простору західних демократій. Шляхом штучного підвищення пріоритетності радикалізуючого контенту або депресивних соціальних наративів та паралельного заниження охоплень щодо новин про порушення прав людини в КНР, авторитарний актор отримує важіль прихованого впливу на електоральні уподобання та рівень внутрішньої стабільності супротивника. Це зумовило запуск процесів нормативно-юридичного блокування платформи в США та ЄС [29].

У межах концепції технополярності дослідники наголошують, що спроможність Марка Цукерберга здійснювати верифікацію політичних наративів, блокувати акаунти лідерів держав (зокрема, прецедент блокування профілів Дональда Трампа у 2021 році [30]) або впроваджувати алгоритми протидії дезінформації під час виборчих процесів де-факто наділяє керівництво приватної корпорації функціями вищого арбітра внутрішньополітичної боротьби в суверенних державах [31].

Отже, геостратегічний потенціал суверенного актора остаточно втратив статичний, суто матеріальний характер. Сучасна сила визначається не обсягами ізольованих ресурсів, а спроможністю держави інтегруватися у глобальні інформаційні, фінансові та логістичні мережі, утримувати контроль над їхніми центральними вузлами й оперативно конвертувати спроможності між різними доменами. Кібернетичний простір та когнітивна сфера людського сприйняття трансформувалися в офіційні театри воєнних дій. Конфлікти XXI століття вигаються задовго до перетину кордонів регулярними військами: поразка в інформаційно-аксіологічному полі та втрата контролю над стратегічним наративом автоматично девальвують будь-яку мілітарну масу держави.

Процес дифузії сили зумовив руйнацію державної монополії на міжнародній арені. Транснаціональні ІТ-корпорації (Big Tech) перетворилися на самостійних геополітичних суб'єктів, що володіють власними розвідувальними підрозділами, супутниковими угрупованнями та алгоритмічним інструментарієм впливу. Сучасна держава неспроможна забезпечити національну безпеку одноосібно, що змушує її делегувати частину прерогатив суверенітету приватній площині у форматі «цифрових альянсів». Традиційне суперництво за природні енергоносії допо-

внено гострою «війною чипів» та перегонами у сфері штучного інтелекту. Контроль над критичною інфраструктурою виробництва високотехнологічних напівпровідників (зокрема, на прикладі монополії тайванської компанії TSMC) виступає базовим геостратегічним маркером, який визначатиме ієрархію та архітектуру безпеки майбутнього світопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Keohane R. O. Power and governance in a partially globalized world. London; New York: Routledge, 2002. xiv, 298 p.
2. Требін М. П., Панфілов О. Ю. Сучасні тенденції застосування сили в міжнародних відносинах. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2021. №2 (49). С. 119–138. DOI: https://doi. org/10.21564/2663–5704.49.229784.
3. Morgenthau H. J. Politics among nations: the struggle for power and peace / revised by Kenneth W. Thompson and W. David Clinton. 7th ed. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2006. xxxix, 703 p.
4. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.
5. Требін М. П. Сучасна світова соціально – політична криза: чергова перемога реалістів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. *Серія: Соціологія.* 2016. №3 (30). С. 231–236.
6. Aron R. Paix et guerre entre les nations. Paris: Calmann-Levy, 2006. 794 p.
7. Nye J. S. Bound to lead: the changing nature of American power. New York: Basic Books, 1990. xii, 307 p.
8. Требін М. П. Військова сила у сучасному світі. *Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія.* 2000. Вип. VIII. С. 87–92.
9. Hard power, soft power, and the future of transatlantic relations / edited by Thomas L. Ilgen. Aldershot, Hampshire, England; Burlington, VT: Ashgate, 2006. xiv, 207 p.
10. Soft power on hard problems: strategic influence in irregular warfare / edited by Ajit Maan and Amar Cheema. Lanham: Hamilton Books, 2017. vi, 133 p.
11. Walker C., Ludwig J. The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence. *Foreign Affairs*. November 16, 2017. URL: https:// www. foreignaffairs. com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power (дата звернення: 18.10.2026).
12. Walker C. What Is «Sharp Power»? *Journal of Democracy*. 2018. Vol. 29, No. 3. P. 9–23. DOI: 10.1353/jod. 2018.0041.

13. Armitage R. L., Nye J. S. CSIS Commission on Smart Power: A Smarter, More Secure America. *The Center for Strategic and International Studies.* November 2007. URL: https://www. hks. harvard. edu/publications/csis-commission-smart-power-smarter-more-secure-america (дата звернення: 18.10.2026).
14. Raimzhanova A. Hard, soft, and smart power: education as a power resource. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2018. 178 p.
15. Nye J. S. The future of power. New York: PublicAffairs, 2011. xviii, 300 p.
16. Demchak C. C., Dombrowski P. Rise of a Cybered Westphalian Age. *Strategic Studies Quarterly.* 2011. Vol. 5, No. 1. P. 32–61. URL: https:// www. airuniversity. af. edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-05_Issue-1/ Demchak-Dombrowski. pdf (дата звернення: 18.10.2026).
17. du Cluzel F. Cognitive Warfare. Norfolk, VA: NATO Allied Command Transformation, Innovation Hub, 2020. 45 p. URL: https://innovationhub-act. org/ wp-content/uploads/2023/12/20210113_CW-Final-v2-.pdf (дата звернення: 18.10.2026).
18. Міллер К. Війна чипів. Боротьба за найважливішу технологію у світі / пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2023. 432 с.
19. Bremmer I. The Technopolar Moment: How Digital Powers Will Reshape the Global Order. *Foreign Affairs*. 2021. Vol. 100, Issue 6. P. 112–128. URL: https:// www. uio. no/studier/emner/matnat/ifi/IN5160/v24/timeplan/the-technopolar-moment-foreign-affairs-2021. pdf (дата звернення: 18.10.2026).
20. Слотер Е.-М. Шахівниця та мережа: стратегії взаємозв'язку в мережевому світі / пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2018. 320 с.
21. Farrell H., Newman A. L. Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion. *International Security*. 2019. Vol. 44, No. 1. P. 42–79. DOI: https://doi. org/10.1162/isec_a_00351.
22. Smith R. Space Launch Market Share Statistics: Commercial Launches, SpaceX, and More. *The Motley Fool*. September 21, 2026. URL: https://www. fool. com/ research/space-launch-statistics/ (дата звернення: 18.10.2026).
23. How many satellites are in orbit right now? (October 2026). URL: https://azmth. space/stats (дата звернення: 18.10.2026).
24. Fuchs H. How much does Ukraine really need Starlink systems? *DW*. October 18, 2026. URL: https://amp. dw. com/en/how-reliant-is-ukraine-on-the-us-controlled-starlink-internet-service/a-79689729 (дата звернення: 18.10.2026).
25. Smith B. Defending Ukraine: Early Lessons from the Cyber War. *Microsoft Threat Intelligence Center (MSTIC).* June 22, 2022. URL: https://blogs. microsoft. com/ on-the-issues/2022/06/22/defending-ukraine-early-lessons-from-the-cyber-war/ (дата звернення: 18.10.2026).
26. Ortiz (Tangalakis-Lippert) K. Amazon helped rescue the Ukrainian government and economy using suitcase-sized hard drives brought in over the Polish border: 'You can't take out the cloud with a cruise missile'. *Business Insider*. December 19, 2022. URL: https://www. businessinsider. com/amazon-saved-the-ukrainian-

government-with-suitcase-sized-hard-drives-2022–12 (дата звернення: 18.10.2026).
27. Cvetko J. Microsoft continues technology support for Ukraine through 2027. *Microsoft Corporation*. June 26, 2026. URL: https://news. microsoft. com/source/emea/features/microsoft-extends-technology-support-ukraine-2027/ (дата звернення: 18.10.2026).
28. Google Completes Acquisition of Mandiant. *Google Cloud*. September 12, 2022. URL: https://www. googlecloudpresscorner. com/2022-09-12-Google-Completes-Acquisition-of-Mandiant (дата звернення: 18.10.2026).
29. Protecting Americans from Foreign Adversary Controlled Applications Act. Pub. L. No. 118–50, div. H, 138 Stat. 955 (2024). *Congress. gov.* March 14, 2024. URL: https://www. congress. gov/bill/118th-congress/house-bill/7521/text (дата звернення: 18.10.2026).
30. Crane E. Facebook puts Trump on internal trial: Social media giant refers decision to permanently ban former president to its left-leaning 'supreme court' oversight board. *Daily Mail*. January 21, 2021. URL: https://www. dailymail. com/news/article-9173547/Facebook-hands-decision-Trump-ban-oversight-board.html?ico=amp-comments-viewall (дата звернення: 18.10.2026).
31. Fukuyama F., Richman B., Goel A. How to Save Democracy From Technology: Ending Big Tech's Information Monopoly. Foreign Affairs. 2021. Vol. 100, No. 1. P. 98–112.

Тушинська О. О.,
студентка другого (магістерського) рівня
вищої освіти,
Київський університет імені Бориса
Грінченка

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ» ДЕРЖАВ

В умовах глобальної трансформації міжнародних відносин особливої актуальності набуває питання пошуку ефективних способів реалізації зовнішньополітичного впливу держав. Традиційні інструменти влади, пов'язані з військовими та економічними ресурсами, доповнилися культурними, інформаційними й комунікаційними засобами. Відповідно, виникла потреба дослідження механізмів формування міжнародного іміджу держави, поширення її цінностей та впливу на сприйняття іноземних аудиторій.

ЗМІСТ

Секція: Політичні науки

Бубнов І. В.

Геополітичні закономірності епохи глобальної нестабільності: від класичних візій до сучасних конфліктів. 3

Козловець М. А.

Толерантність як імператив міжнародних відносин і безпеки в умовах турбулентності глобалізованого світу..... 6

Романюк О. І.

Чи можливо зберегти сучасний світовий порядок? 12

Тимченко Д. Е.

Парадокс «сили без застосування»: ядерна зброя як інструмент стримування у теорії Ганса Моргентау.. 16

Секція: Міжнародні відносини

Анацкий А. В.

Американський популізм у контексті трансформації політичного ландшафту США. 20

Бабіна В. О.

Європейська регіональна система міжнародних відносин в умовах трансформації сучасного міжнародного порядку..... 23

Бондар А. А.

Криза традиційних теорій міжнародних відносин в умовах нової геополітичної реальності..... 27

Брайчевська О. А.

Еволюція зовнішньополітичних і безпекових пріоритетів Литовської Республіки у першій чверті XXI ст.. 31

Бровко О. В.

Бразилія між засудженням агресії та неприєднанням: межі посередницької дипломатії у російсько-українській війні..... 34

Герасіна Л. М.

Наукові конструкти сучасного геополітичного простору. 37

Гончарова М. Г.

Репутаційний вимір інформаційної політики Сполучених Штатів Америки в контексті сучасної геополітичної конкуренції з Китайською Народною Республікою 42

Жеребятнікова І. В.

Національний інтерес як механізм формування іміджу держави.. 45

Захарченко А. М.
Вплив війни в Ірані 2026 року на країни Індо-Тихоокеанського регіону: економічний та безпековий аспекти. 49
Коротков Д. С.
Від «Ялти-1945» до «Ялти-2»: трансформація міжнародної системи безпеки в умовах російсько-української війни. 52
Крупський В. В.
Сценарії еволюції геополітичної суб'єктності Європейського Союзу в перспективі до 2030 року. 55
Кубко В. П.
Інституційні механізми публічної дипломатії в умовах трансформації світового порядку..... 60
Лесик А. Ю.
Міжнародний імідж Канади: м'яка сила мультикультуралізму 63
Лукачук О. В.
Мережеве врядування в дипломатії відновлення України: держава, фонди, міжнародні партнери. 67
Маньковський Є. В.
Британсько-українські відносини в оборонній сфері. 70
Михайлова А. Є.
Ерозія американської гегемонії та проблема стабільності у перехідний геополітичний період. 72
Свиридюк Ю. С.
Російський вплив на виборчі процеси в країнах Європи: порівняльний аналіз кейсів Молдови, Румунії й Угорщини.. 77
Требін М. П.
Новітні виміри геостратегічного потенціалу: реконфігурація поняття «сила» у сучасних міжнародних відносинах.. 81
Тушинська О. О.
Засоби масової інформації як інструмент «м'якої сили» держав.. 94
Чабан Я. В.
G7 і G20 у системі сучасного глобального врядування: механізми впливу та ефективність 98
Чернишова Л. О.
Цифровізація економіки як чинник трансформації сучасних міжнародних відносин.. 102
Швець В. О.
Публічна дипломатія Республіки Корея як чинник зміцнення двосторонніх відносин зі Сполученими Штатами Америки. 105

Наукове видання

НОВА ГЕОПОЛІТИЧНА КАРТИНА СВІТУ: НАУКОВІ ВІЗІЇ ТА СТУДІЇ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XLII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 30 жовтня 2026 р.)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 02.11.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 10,2. Обл.-вид. арк. 9. Тираж 100 пр. Зам. № 781

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: https://pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (097) 445-07-79
Вебсайт: https://promart.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025